

Rättsavdelningen
Åsa Malmros
asa.malmros@socialstyrelsen.se

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansli
et.se
ju.nm@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Mottagandelagen – En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Ert dnr: Ju2024/02070

Socialstyrelsens yttrande utgår från myndighetens verksamhetsområde.
Myndigheten lämnar synpunkter enligt följande.

Kap. 5 Åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande

5.2.5 Närvarokontrollen ska inte gälla barn under 16 år

Socialstyrelsen tillstyrker delvis förslaget. Myndigheten delar inte bedömningen att barns talerätt enligt mottagandelagen ska vara avgörande för om de ska omfattas av närvarokontroll eller inte. Barnkonventionen gäller alla barn som vistas i Sverige utan diskriminering. Enligt barnkonventionen ska medlemsstaterna beakta barnets bästa vid varje beslut och åtgärder som rör barn. Förslaget riskerar att påverka barn negativt. De argument utredningen för fram för att barn under 16 år ska undantas från anmälningsskyldighet på s. 241-242 gäller även barn som fyllt 16 år.

5.4.6 Anmälningsskyldigheten ska inte gälla barn under 16 år

Socialstyrelsen tillstyrker delvis förslaget. Myndigheten delar inte bedömningen att barns talerätt enligt mottagandelagen ska vara avgörande för om de ska omfattas av anmälningsskyldighet eller inte (se s. 242). Barnkonventionen gäller alla barn som vistas i Sverige utan diskriminering. Enligt barnkonventionen ska medlemsstaterna beakta barnets bästa vid varje beslut och åtgärder som rör barn. Anmälningsskyldigheten utgör en inskränkning av rätten till rörelsefrihet och bör vidtas med stor försiktighet när det gäller barn. Anmälningsskyldighet kan påverka barnet negativt även om kontrolltillfällena förläggas på ett sätt som inte hindrar att barnet går i skolan.

5.5 Dagersättningen ska sättas ned om den asylsökande vistas utanför det län där asylboendet är beläget eller åsidosätter en individuell anmälningsskyldighet

Socialstyrelsen anser att en nedsättning av dagersättningen inte får innebära att personerna inte får möjlighet att tillgodose sina grundläggande behov.

Det gör sig särskilt gällande när det gäller barn över 16 år, men även barnfamiljer eftersom en nedsättning som rör en förälder i förlängningen även påverkar barn i familjen.

5.7 Undantag från skyldigheterna i enskilda fall

5.7.1 Barn

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det är särskilt viktigt att principen om barnets bästa får genomslag när bedömningar om undantag från skyldigheter görs inom ramen för förslagen. Konsekvenserna för ett barn behöver analyseras såväl när åtgärden rör ett barn som när åtgärden avser barnets familjemedlemmar.

Kap. 8 Bistånd enligt lagen och möjligheten att arbeta

8.1.3 Övergångsersättning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att enskilda beviljas övergångsersättning från Migrationsverket istället för att hänvisas till att söka ekonomiskt bistånd från kommunerna i avvaktan på etableringsersättning och bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Kap. 9 Lagens förhållande till socialtjänsten

Socialstyrelsen är positiv till att det förtydligas vilket stöd som den som omfattas av mottagandelagen har rätt till samt att förhållanden mellan mottagandelagen och socialtjänstlagen förtydligas.

9.2.3 Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen ska inte utgå när personen omfattas av mottagandelagen

Socialstyrelsen avstyrker förslaget att den som omfattas av mottagandelagen inte kan få ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, SoL (s. 460-461).

Kommunen har enligt 2 kap. 1 § SoL det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det behöver därför finnas en möjlighet för socialnämnden att även fortsättningsvis kunna ge ekonomiskt bistånd med stöd av 4 kap. 2 § SoL till personer som omfattas av mottagandelagen. Det gör sig särskilt gällande för att barn ska kunna få sina rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, tillgodosedda. Barnkonventionen gäller alla barn som vistas i Sverige utan diskriminering.

9.2.5 Den kompetens som finns hos kommunerna bör tas tillvara

Socialstyrelsen delar utredningens uppfattning att kommunerna ska ha ett fortsatt ansvar för de grupper som kommunerna ansvarar för idag, dvs. ensamkommande barn och barn och unga som är placerad utanför det egna hemmet. Socialstyrelsen instämmer i bedömningen att den kompetens och kunskap som behövs för att göra rättssäkra biståndsbedömningar finns inom kommunens socialtjänst.

Myndigheten är även positiv till att kommunerna, genom förslagen, får ett tydligt ansvar att vid behov bevilja insatser i form av stöd och hjälp i asylboendet och särskilda boendeformer till personer som omfattas av mottagandelagen. Det förutsätter, vilket framgår av betänkandet på s. 472, ett samarbete mellan de olika aktörerna för att exempelvis biståndshandläggare eller hemtjänstpersonal får tillträde till asylboendena. Det förutsätter även att lokalerna är anpassade så att det går att bedriva exempelvis hemsjukvård eller hemtjänst där.

Socialstyrelsen instämmer vidare i bedömningen att kommunerna bör ansvara för att utreda och bevilja insatser i form av skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp.

Myndigheten anser att det i den fortsatta beredningen bör klargöras hur förslaget om insatser som undantas från föregående individuell behovsprövning i den nya socialtjänstlagen ska förhålla sig till bistånd enligt mottagandelagen.

Kap. 10 Ändringar i andra regelverk

10.2.6 Hälso- och sjukvård

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget att personer som har sökt asyl och personer som har ansökt om eller har uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd ska omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. om de inte samtidigt har uppehållstillstånd och är folkbokförda. Myndigheten tillstyrker även förtydligandet att en region ska erbjuda utlännningar som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen om läkemedelsförmåner m.m.

Kap. 15 Konsekvensbeskrivning

15.4 Övriga konsekvenser

Utredningen påtalar att förslaget väntas få positiva effekter på framförallt barnets rättigheter samtidigt som förslaget saknar en barnkonsekvensanalys. Socialstyrelsen understryker vikten av att beakta ett barnrättsperspektiv i den fortsatta beredningen och att konsekvenserna för barn framgår av en barnkonsekvensanalys. Det gäller särskilt barn i familj och de bestämmelser som gäller barn som fyllt 16 år där de genomgående omfattas av samma bestämmelser som vuxna personer. Barn som inte har fyllt 16 år påverkas av beslut som riktas mot familjemedlemmar. Detsamma gäller om barnfamiljer väljer att bo i eget boende, vilket enligt den föreslagna lagen torde innebära att de helt står utan det stöd som framgår av mottagandelagen.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Pär Ödman. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Åsa Malmros har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Pär Ödman

Åsa Malmros